

Porovnanie rozkladu spotrebiteľských cien potravín v dodávateľskom reťazci na Slovensku a v Českej republike

A comparison of the decomposition of consumer food prices in the supply chain in Slovakia and the Czech Republic

Jozef Gálik¹, Marián Tóth², Ján Pokrivčák³

¹ Ing. Jozef Gálik, PhD., Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Fakulta ekonomiky a manažmentu, jozef.galik@uniag.sk

² doc. Ing. Marián Tóth, PhD., Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Fakulta ekonomiky a manažmentu, marian.toth@uniag.sk

³ prof. Ing. Ján Pokrivčák, MS, PhD., Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Fakulta ekonomiky a manažmentu, jpokrivcak@yahoo.com

Abstract: The paper evaluates the development of consumer prices of selected types of food in the Slovak and Czech Republic for the period 2010 – 2022 (January – July 2022) and then analyzes the share of individual elements of the food vertical (agricultural primary producer, processor, retailer, as well as the state through indirect taxes - VAT) on total consumer price. The aim of the paper is to evaluate and compare the development and decomposition of consumer prices of representative types of food products, i.e. j. pork and dairy products. The analyzed data are taken from situational and outlook reports, as well as from the results of departmental statistical surveys. The comparative analysis proved only a short-term and limited impact of the reduction of the value-added tax rate on the development of consumer prices. At the same time, she pointed out relatively significant differences in the share of individual elements of the food vertical in the resulting price for which Slovak and Czech consumers buy food products in the retail network.

Keywords: decomposition of consumer prices, primary agricultural producer, processor, retail, state

JEL Classification: Q02, Q11

ÚVOD

Sledovanie spotrebiteľských cien potravín je jedno z najdôležitejších štatistických zisťovaní, nakoľko ich vývoj priamo ovplyvňuje životnú úroveň obyvateľstva. Brand (2021) vo svojej štúdií dospel k prekvapivému záveru, že spotrebiteľia sa medzi rokmi 2006 a 2017 stali podstatne menej citliví na ceny potravín. Tvrdí, že tieto zmeny sú čiastočne spôsobené zlepšením riadenia dodávateľského reťazca, čo viedlo obchody k rozšíreniu ponúkaného sortimentu tovaru, ktorý lepšie zodpovedá individuálnym preferenciám spotrebiteľov. S uvedenými závermi je však zložitá stotožniť sa v prípade neočakávaných šokov a narušení rovnováhy trhu s potravinami, akým rozhodne je prebiehajúci vojnový konflikt na Ukrajine, ktorého dôsledkom je prehlbujúca sa energetická a potravinová kríza v globálnom meradle. Od marca 2022 zaznamenávame rast cien potravín ako aj energií, ktorý sa neustále zvyšuje. Podľa aktuálnych údajov sa v júli 2022 cena potravín a nealkoholických nápojov v Českej republike medziročne zvýšila o 19,7% a na Slovensku o 19,1%, pričom v celej Európskej únii zaznamenávame rast cien na úrovni 12,8% (Eurostat, 2022). Rast cien potravín nemá izolovaný charakter, ale naopak sa rozšíril celosvetovo, čo je spôsobené rastom svetových cien poľnohospodárskych surovín a potravinárskych výrobkov. Pritom najdôležitejším faktorom, určujúcim výšku spotrebiteľskej ceny potravín, je cena produktu na svetovom trhu (Morkūnas et al., 2019). Len veľkí výrobcovia si môžu dovoliť dodávať svoje produkty na svetový trh. Preto menší producenti sa musia prispôbiť lokálnym podmienkam a iným faktorom, ktoré ovplyvňujú cenu v lokálnom meradle. Za druhý najvýznamnejší faktor pri určovaní

spotrebiteľskej ceny potravinárskych výrobkov považujú výrobné náklady, ktorých značná časť je stanovená a naviazaná na svetové ceny (cena poľnohospodárskych surovín, palív, energií). Koncentrácia maloobchodníkov je ďalším z významných faktorov ovplyvňujúcich výšku cien potravín. V súčasnosti 5 najväčších maloobchodných reťazcov v Litve ovláda viac ako 87% podielu na trhu, v Lotyšsku 81% a v Estónsku 72%. Obdobná situácia je aj na Slovensku, kde 10 najväčších maloobchodných sietí kontroluje predaj potravín, pričom až 90% ich celkového maloobchodného obratu pripadá na zahraničné obchodné spoločnosti (Matošková et al., 2021). Popri kúpyschopnosti obyvateľstva aj úroveň koncentrácie výrobcov ovplyvňuje výšku maloobchodných cien potravín. Menší počet výrobcov vedie k nižšej konkurencii, zvyšuje úroveň koncentrácie, čo sa v konečnom dôsledku prejavuje rastom cien a naopak. Diskutabilným zostáva vplyv dane z pridanej hodnoty na cenu a spotrebu potravín. Napriek viacerým štúdiám (Caraher & Cowburn, 2005; Mytton et al., 2007; Steenhuis et al., 2011; Nordström & Thunström, 2011; Romani et al., 2018) nebola sformulovaná jasná teória o výsledkoch zásahu štátu do stanovovania maloobchodných cien prostredníctvom manipulácie so sadzbami DPH. Autori sa najčastejšie prikláňajú k zisteniam Poterba (1996), ktorý uvádza, že zvýšenie sadzby DPH na potraviny zvyšuje ich maloobchodnú cenu, ale zníženie DPH na cenu nemá vplyv.

1. CIEĽ A METÓDY

Cieľom príspevku je zhodnotiť a porovnať vývoj a rozklad spotrebiteľských cien reprezentatívnych druhov potravinárskych výrobkov, t. j. bravčového mäsa a mliečnych výrobkov, a poukázať na pomerne výrazné rozdiely v podiele jednotlivých prvkov potravinovej vertikály na výslednej cene, za ktorú v maloobchodnej sieti nakupujú potravinárske výrobky slovenskí a českí spotrebiteľia.

V príspevku sa zameriame nielen na komparáciu vývoja spotrebiteľských cien vybraných potravinárskych výrobkov, ale hlavne na stanovenie percentuálneho podielu jednotlivých prvkov potravinových vertikál na výslednej cene. Uvedený postup si vyžaduje poznať nielen výšku spotrebiteľskej ceny potravinárskeho výrobku, ale aj cenu spracovateľa tohto výrobku (odbytová cena), ako aj cenu poľnohospodárskej suroviny, ktorá je základom pre výrobu finálnej potraviny (nákupná cena). Vzhľadom na dostupnosť údajov sme sa v príspevku zamerali na rozklad cien štyroch potravinárskych výrobkov: bravčové stehno bez kosti, bravčový bôčik, syr Eidamská tehla s obsahom tuku 45% a maslo. Primárnym zdrojom údajov sú komoditné správy, ktoré z primárnych štatistických zisťovaní a výkazov sumarizujú a zverejňujú všetky dostupné informácie o vývoji trhu s jatočnými ošípanými a mliekom, vrátane cenových prehľadov, v Slovenskej a Českej republike (Čopáková, 2022; Repka, 2022; Vališ, 2021; Veselá, 2020). Obdobie, na ktoré sa vzťahujú vykonané analýzy, je od roku 2010 do roku 2022 (január-júl 2022). Frekvenčné obdobie je ročné. Rok 2022 je poznačený vysokou mierou inflácie, z toho dôvodu boli do analýz zaradené aj aktuálne a dostupné údaje za prvých 7 mesiacov roku 2022. Aktuálne ceny bravčového mäsa a mliečnych výrobkov boli prevzaté z primárnych štatistických zdrojov. Spotrebiteľské ceny boli doplnené zo zverejnených databáz štatistických úradov SR a ČR (ŠÚ SR, 2022; ČSÚ, 2022). Odbytové a nákupné ceny boli doplnené z rezortných štatistických výkazov a cenových spravodajstiev, ktoré sú verejne dostupné v oboch sledovaných krajinách (ATIS, 2022; SZIF, 2022; MPRV SR, 2022; MZ ČR, 2022). V rámci potravinových vertikál je nevyhnutné zadefinovať a prepočítať cenu poľnohospodárskych surovín potrebných na výrobu analyzovaných finálnych potravinárskych výrobkov. Nakoľko nákupná cena jatočných ošípaných, za ktorú poľnohospodársky prvovýrobca predáva jatočné ošípané spracovateľovi, je vyjadrená na kilogram jatočnej hmotnosti, je rovnaká pre všetky druhy výsekového bravčového mäsa. Pri mliečnych výrobkoch je potrebné prepočítať potrebu surového kravského mlieka na výrobu konkrétneho výrobku. Pre syr Eidamská tehla sme na prepočet na surové mlieko použili koeficient 7,72 (na 1 kg syra je potrebných 7,72 kg mlieka) a pre maslo koeficient 2,1. Uvedené koeficienty na prepočet na surové mlieko využíva ŠÚ SR, ako aj autori komoditných správ. Prepočítavacie koeficienty zohľadňujú aj hodnotu vedľajších produktov pri výrobe syrov a masla, t. j. srvátky a hlavne odstredeného sušeného mlieka. Použité cenové prehľady boli vyjadrené v národných menách, čím sme sa vyhlili vplyvu zmeny výmenných menových kurzov. Samotný rozklad spotrebiteľských cien spočíva v percentuálnom vyjadrení

obchodných marží jednotlivých prvkov potravinovej vertikály (prvovýrobca, spracovateľ, obchod) na výslednej spotrebiteľskej cene. Vychádza zo vzťahu:

$$\text{Spotrebiteľská cena} = \text{obchodná marža prvovýrobcu} + \text{spracovateľa} + \text{obchodu} + \text{DPH} \quad (1)$$

Tento vzťah môžeme ďalej rozpísať nasledovne:

$$\text{Spotrebiteľská cena} = \text{nákupná cena} + (\text{odbytová cena} - \text{nákupná cena}) + (\text{spotrebiteľská cena bez DPH} - \text{odbytová cena}) + \text{DPH} \quad (2)$$

Samotný rozklad spotrebiteľskej ceny na jednotlivé prvky potravinovej vertikály možno zapísať nasledovne:

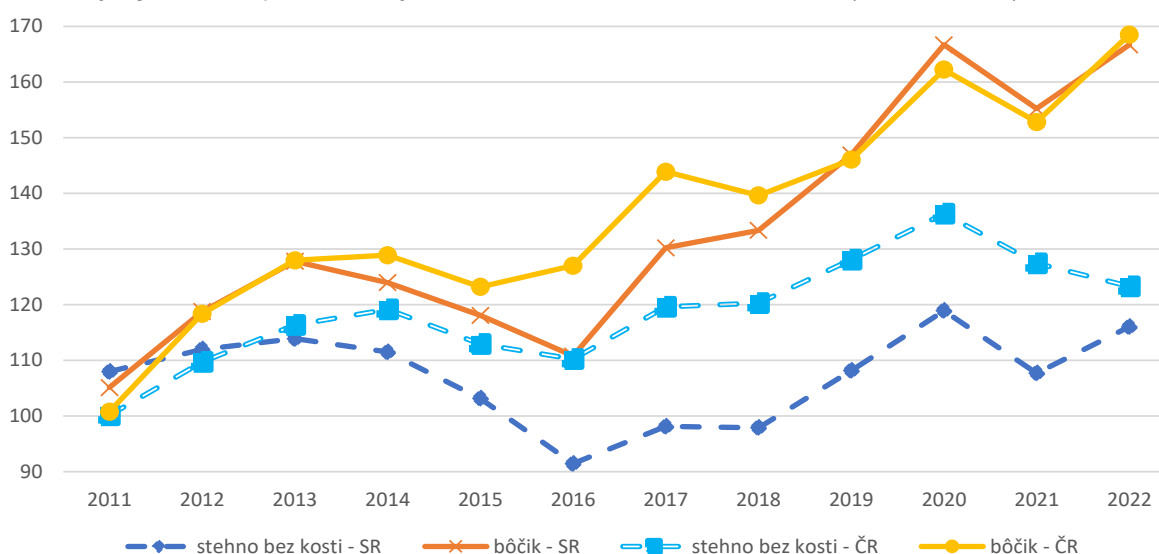
$$\left(\frac{\text{nákupná cena}}{\text{spotrebiteľská cena}} + \frac{(\text{odbytová cena} - \text{nákupná cena})}{\text{spotrebiteľská cena}} + \frac{(\text{spotrebiteľská cena bez DPH} - \text{odbytová cena})}{\text{spotrebiteľská cena}} + \frac{\text{DPH}}{\text{spotrebiteľská cena}} \right) * 100 = 100\% \quad (3)$$

Nakoľko do cenotvorby vstupuje aj štát prostredníctvom výberu dane z pridanej hodnoty, aj tento prvok sme zahrnuli do rozkladu spotrebiteľských cien. Rozdiely v sadzbách dane z pridanej hodnoty v Slovenskej a Českej republike majú diferencovaný vplyv aj na vývoj cien potravín v jednotlivých krajinách. Sadzba DPH u analyzovaných potravinárskych výrobkoch v ČR bola od roku 2010 na úrovni 10%, v roku 2012 sa zvýšila na 14% a od roku 2013 je na úrovni 15% (Zákon č. 235/2004 Sb.). Sadzba DPH na Slovensku sa od 1.1.2011 zvýšila z 19% na 20%. Od 1.1.2016 došlo k zníženiu sadzby DPH u hovädzieho a bravčového mäsa a masla na 10% a od 1.1.2020 sa znížená sadzba rozšírila aj o kyslomliečne výrobky, bryndzu, med, zemiaky, paradajky a vybrané druhy čerstvej zeleniny a ovocia (Zákon č. 222/2004 Z.z.).

2. VÝSLEDKY PRÁCE

Slovenská a Česká republika sa vyznačujú vysokou mierou otvorenosti a proexportnou orientáciou. Vstupom oboch krajín do Európskej únie v roku 2004 sa domácim producentom otvorili možnosti expandovať v rámci spoločného trhu EÚ. Na druhej strane sú producenti vystavení silnej konkurencii, hlavne pokiaľ ide o ceny produktov. Z toho dôvodu je úroveň spotrebiteľských cien potravín v SR aj ČR determinovaná nielen internými faktormi (kúpyschopnosť obyvateľstva, koncentrácia producentov a maloobchodu, daňová a dotačná politika), ale aj externými faktormi vyplývajúcimi zo situácie na spoločnom trhu EÚ (ceny poľnohospodárskych surovín a potravinárskych výrobkov, množstvo produkcie, úroveň špecializácie krajín). Napriek tomu existujú rozdiely vo vývoji cien potravín v SR a ČR, na ktoré sa v našom príspevku zameriavame.

Obr. 1: Vývoj indexov spotrebiteľských cien bravčového mäsa v SR a ČR (2010 = 100%)

Zdroj: Čopáková, 2022; Vališ, 2021; ŠÚ SR, 2022; ČSÚ, 2022; vlastné prepočty

Vývoj spotrebiteľských cien bravčového mäsa v SR a ČR vykazuje kolísavý a diferencovaný trend (Obr. 1). Do roku 2012 ceny mäsa na Slovensku rástli rýchlejšie ako v Čechách. Tento trend sa výrazne zmenil od roku 2014. Pokým v ČR si udržiavali mierny nárast, na Slovensku už zaznamenávame klesajúci trend maloobchodných cien. Tento trend bol vyvolaný sankciami EÚ voči Ruskej federácii ako odvetné opatrenie za anexiu Krymu v marci 2014. Okrem slovenských producentov a exportérov, ktorí svoje výrobky priamo vyvážali do Ruskej federácie, boli embargom zasiahnutí aj podnikatelia bez obchodných väzieb na ruský trh. Európska únia ako celok dlhodobo patrila medzi najväčších dodávateľov potravín do Ruskej federácie, a preto obmedzenie jej vývozov potravín nevyhnutne znamenalo presmerovanie embargovaného tovaru na nové trhy, vrátane toho slovenského (Matošková et al., 2017). Vyššia ponuka preto vyvolala tlak na pokles cien. Prečo sa tento pokles cien v ČR prejavil až s ročným oneskorením? Odpoveď treba hľadať v rozdielnej závislosti oboch krajín na dovoze mäsa prevažne z členských krajín EÚ. V roku 2013 ČR dosahovala mieru sebestačnosti v bravčovom mäse 56,9%, zatiaľ čo Slovensko len 45,3%. Vplyv prebytku produkcie na pokles cien bravčového mäsa trval až do roku 2016. Výrazný pokles cien na Slovensku v roku 2016 bol spôsobený aj ďalším interným faktorom, ktorým bolo zníženie sadzby dane z pridanej hodnoty na bravčové mäso z pôvodných 20% na 10% s účinnosťou od 1.1.2016. Zníženie sadzby DPH nezabránilo rastu spotrebiteľských cien v nasledujúcom období, avšak je evidentné, že tempo rastu až do roku 2019 spomalilo v porovnaní s ČR. V poslednom trojročnom období zaznamenávame nový trend. Pokým maloobchodná cena bôčika prudko rástla, cena stehna vykazuje klesajúci trend. Jedná sa o nový fenomén na maloobchodnom trhu sledovaných krajín. Hoci z kvalitatívneho hľadiska je výrazný rozdiel medzi bravčovým stehnom a bôčikom, ich maloobchodná cena sa neustále vyrovnáva. Pokiaľ maloobchodná cena stehna na Slovensku v porovnaní s cenou bôčika v roku 2010 bola vyššia o 45%, v roku 2020 už len o 4% a v roku 2022 dokonca len o 1%. Podobný vývoj zaznamenávame aj v ČR, kde cenový rozdiel v roku 2010 bol dokonca 58%, v roku 2020 ešte 32%, ale v roku 2022 už len 15%. Takýto cenový vývoj otvára možnosti zvyšovania obchodných marží maloobchodu pri menej hodnotných druhov mias, čo nám môže odhaliť až rozklad spotrebiteľských cien. Do roku 2016 si zhruba 70% spotrebiteľskej ceny stehna na Slovensku v rovnakom pomere rozdelili prvovýrobcovia a spracovatelia (Obr. 2). Pokles sadzby DPH v rokoch 2016 a 2017 krátkodobo znížil nielen podiel štátu na výslednej cene, ale premietol sa aj v poklese obchodnej marže maloobchodu, z čoho profitovala prvovýroba a spracovatelia. Avšak od roku 2018 je evidentný rast maloobchodnej marže pri relatívne stabilnom podiele spracovateľského priemyslu, t. j. na úkor prvovýrobcu. Je evidentné, že z dlhodobého hľadiska na poklese sadzby DPH profituje obchod a spracovateľ na úkor poľnohospodárskeho prvovýrobcu. Podiel českého chovateľa jatočných ošipáných na výslednej cene je dokonca ešte nižší, ako na Slovensku. Je to spôsobené nielen podielom štátu (cez výber DPH), ale hlavne výrazne vyššou silou a tlakom maloobchodu, ktorého obchodná marža je podstatne vyššia ako na Slovensku. Maloobchod zároveň vyvíja silný tlak aj na rast efektivity spracovateľského priemyslu v ČR.

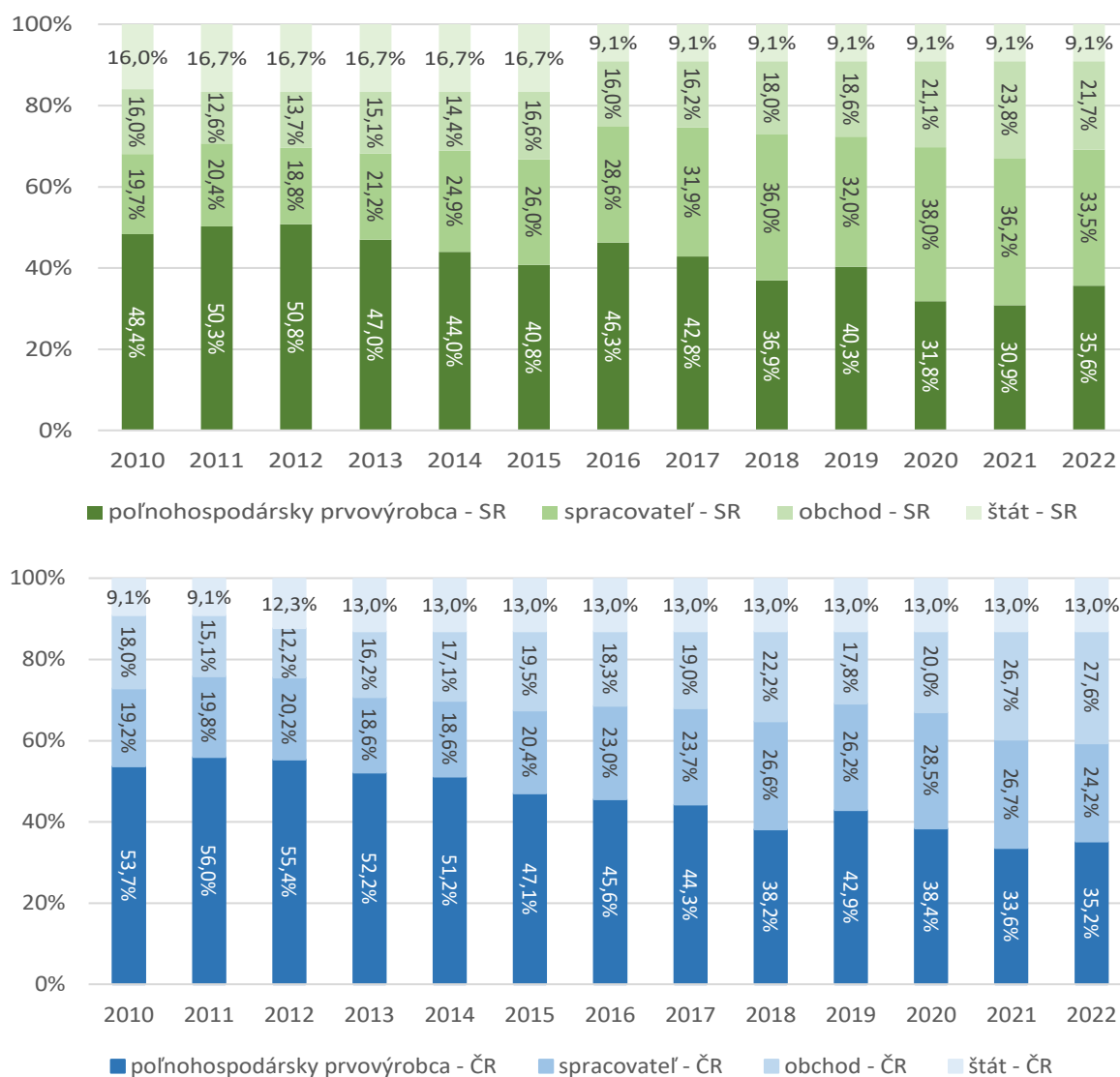
Obr. 2: Rozklad spotrebiteľských cien bravčového stehna bez kosti v SR a ČR

Zdroj: Čopáková, 2022; Vališ, 2021; ŠÚ SR, 2022; ČSÚ, 2022; ATIS, 2022; SZIF, 2022; vlastné prepočty

Z rozkladu maloobchodnej ceny bôčika je evidentný výrazne vyšší podiel prvovýrobcov na výslednej cene ako tomu bolo pri stehne (Obr. 3). Nakoľko prvovýrobca spracovateľovi predáva celé jatočné telo za jednotnú jednotkovú cenu, pri menej kvalitných a hodnotných druhoch výsekového mäsa, akým je aj bôčik, musí byť jeho podiel na spotrebiteľskej cene vyšší ako pri kvalitnejších druhoch mias. Ako sme uviedli, v poslednom období sa vyrovnávajú spotrebiteľské ceny bravčových mias, čím dochádza aj k vyrovnávaniu podielov prvovýrobcov na ich spotrebiteľskej cene. Už sme naznačili, že takýto cenový vývoj otvára možnosti zvyšovania obchodných marží maloobchodu pri menej hodnotných druhov mias. Rozklad maloobchodných cien nám to potvrdzuje. Obchodná marža maloobchodu pri bôčiku je v porovnaní s výškou obchodnej marže pri stehne výrazne vyššia v oboch sledovaných krajinách. Zároveň maloobchod stláča aj úroveň marže spracovateľov, pričom tento tlak je výrazne vyšší v ČR ako na Slovensku.

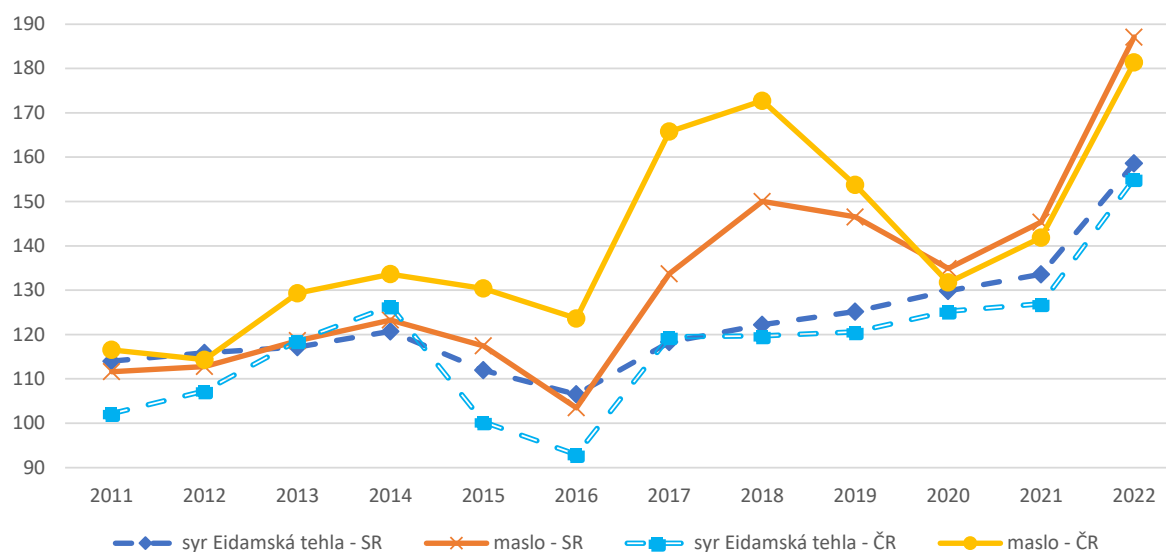
Obr. 3: Rozklad spotrebiteľských cien bravčového bôčika v SR a ČR

Zdroj: Čopáková, 2022; Vališ, 2021; ŠÚ SR, 2022; ČSÚ, 2022; ATIS, 2022; SZIF, 2022; vlastné prepočty

Ak sa na rozklad spotrebiteľských cien bravčového mäsa pozrieme z hľadiska dĺžky výrobného procesu na jednotlivých úrovniach, tak najslabším článkom v celej potravinovej vertikále sú poľnohospodárski prvovýrobcovia. Pokiaľ výrobný proces výkrmu jatočných ošípaných trvá 2 – 3 mesiace, u spracovateľa či maloobchodu trvá rádo niekoľko dní. Tento nepomer sa však neodráža rozloženie obchodných marží v rámci vertikály.

Obr. 4: Vývoj indexov spotrebiteľských cien mliečnych výrobkov v SR a ČR (2010 = 100%)

Zdroj: Repka, 2022; Veselá, 2020; ŠÚ SR, 2022; ČSÚ, 2022; vlastné prepočty

Vývoj spotrebiteľských cien mliečnych výrobkov v SR a ČR vykazuje, podobne ako pri bravčovom mäse, kolísavý a diferencovaný trend, avšak s určitými špecifikami (Obr. 4). Do roku 2014 sa spotrebiteľské ceny mliečnych výrobkov zvyšovali, avšak tempo rastu bolo vyššie v ČR ako na Slovensku. Embargo na vývoz potravín z EÚ do Ruskej federácie sa týkalo aj mliečnych výrobkov. Vyššia ponuka na spoločnom trhu EÚ v nasledujúcich 2 rokoch vyvolala tlak na pokles cien mliečnych výrobkov. Pokým dynamika poklesu ceny syru Eidamská tehla v roku 2016 bola vyššia v ČR, pri masle naopak na Slovensku. Uvedenú diferenciu spôsobila novela zákona o DPH na Slovensku. Zatiaľ čo pri masle sa sadzba DPH znížila z 20% na 10%, pri syre zostala nezmenená na úrovni 20%. Je evidentné, že krátkodobo pokles sadzby dane z pridanej hodnoty v jednej krajine má silnejší vplyv na vývoj spotrebiteľskej ceny ako ostatné interné a externé cenové faktory. Od roku 2017 je vývoj maloobchodnej ceny syru Eidamská tehla totožný v ČR a na Slovensku. U masla je evidentný brzdiaci efekt zníženia sadzby DPH na Slovensku až do roku 2019, pričom v poslednom období je už cenový vývoj rovnaký. Pre stanovenie podielu jednotlivých prvkov potravinovej vertikály na spotrebiteľskej cene syru Eidamská tehla je nevyhnutné prepočítať celkovú hodnotu surového kravského mlieka, potrebného na výrobu 1 kg syru. Na prepočet sme použili koeficient 7,72 prenášaný priemernou nákupnou cenou surového kravského mlieka v jednotlivých sledovaných rokoch. Z výsledkov je zrejmé, že podiel českých prvovýrobcov kravského mlieka na výslednej maloobchodnej cene syru je počas celého sledovaného obdobia v priemere o 10 p. b. vyšší ako u slovenských producentov (Obr. 5). Nakoľko prepočítavací koeficient je rovnaký, tento výrazný rozdiel je výsledkom vyššej nákupnej ceny mlieka v ČR. Uvedený rozdiel je dôsledkom rozdielov obchodnej marže spracovateľov mlieka v SR a ČR. Na základe toho je možné dedukovať, že v ČR fungujú korektnejšie dodávateľsko-odberateľské vzťahy medzi prvovýrobcami a spracovateľmi mlieka, ako aj efektívnejšia potravinárska výroba. Podiel štátu a maloobchodu sa v oboch krajinách vyvíjal rovnako, nakoľko sa postupne zvýšil zo zhruba 26% až na cca 37%. Avšak nižšia sadzba DPH v ČR otvára väčší priestor pre zvýšenie obchodnej marže maloobchodu v porovnaní so Slovenskom.

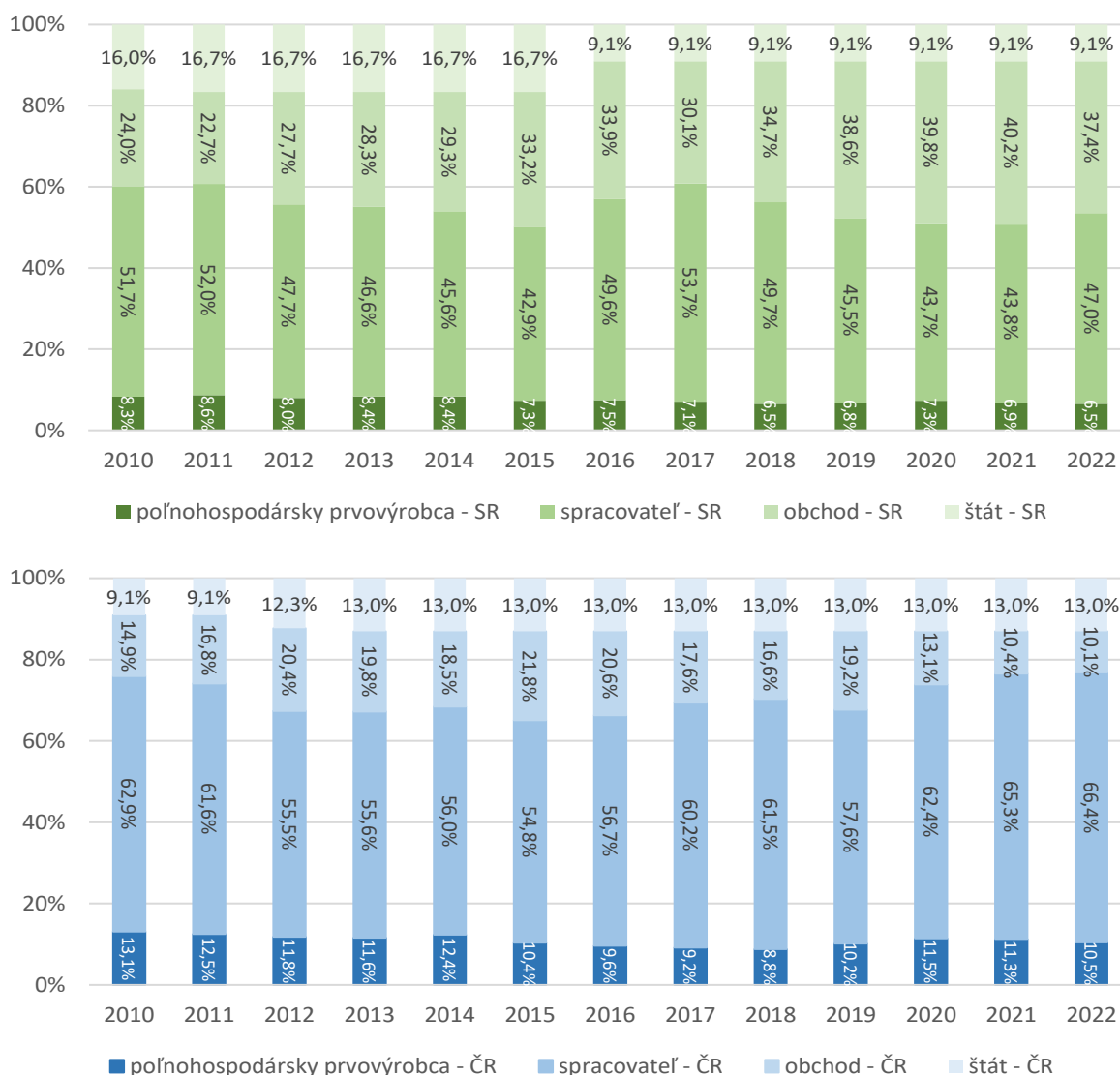
Obr. 5: Rozklad spotrebiteľských cien syra Eidamská tehla s obsahom tuku 45% v SR a ČR

Zdroj: Repka, 2022; Veselá, 2020; ŠÚ SR, 2022; ČSÚ, 2022; MPRV SR, 2022; MZ ČR, 2022
vlastné prepočty

Obr. 6: Rozklad spotrebiteľských cien masla v SR a ČR

Zdroj: Repka, 2022; Veselá, 2020; ŠÚ SR, 2022; ČSÚ, 2022; MPRV SR, 2022; MZ ČR, 2022
vlastné prepočty

Prvovýrobca mlieka sa na spotrebiteľskej cene masla podieľajú v priemere len 11% v ČR a dokonca len 7,5% v SR (Obr. 6). Tento nízky podiel je spôsobený použitým koeficientom na prepočet kilogramu masla na surové kravské mlieko. V príspevku bol použitý koeficient 2,1, ktorý vo svojich prepočtoch využíva aj ŠÚ SR. Takto stanovený prepočítavací koeficient zohľadňuje aj hodnotu vedľajších produktov pri výrobe masla, t. j. hlavne sušeného odstredeného mlieka. Z toho dôvodu rozhodujúci podiel na maloobchodnej cene masla by mal prislúchať spracovateľovi. Údaje potvrdzujú, že v prípade ČR sa to v plnej miere potvrdilo. Hoci do roku 2015 sa obchodná marža maloobchodu zvyšovala na úkor spracovateľa, od roku 2016 je situácia zmenila a maloobchod znížil svoju maržu až o polovicu. Výsledkom je, že až dve tretiny maloobchodnej ceny masla v ČR tvorí podiel spracovateľského priemyslu. Situácia na Slovensku je diametrálne odlišná. Podiel spracovateľa na spotrebiteľskej cene masla je výrazne pod úrovňou 50%. Pritom maloobchodná marža sa takmer zdvojnásobila. Maslo patrilo medzi základné potraviny, u ktorých došlo v SR v roku 2016 k zníženiu sadzby DPH z 20% na 10%. Je evidentné, že zníženie dane z pridanej hodnoty sa v plnej premietlo len do marži maloobchodu, ktoré sa aktuálne pohybujú na úrovni 40%. Je zložité identifikovať faktory, ktoré práve pri masle umožňujú maloobchodu na Slovensku uplatňovať si výrazne vyššie marže ako obchodu v ČR. Napriek tomu predpokladáme, že jedným z hlavných dôvodov je naša vyššia závislosť na dovoze masla zo zahraničia. Z porovnania údajov

komoditných správ vyplýva, že v poslednom porovnatelnom roku 2019 miera sebestačnosti u masla v ČR bola na úrovni 61% a v SR dosahovala len 51% s klesajúcim trendom v nasledujúcich rokoch. V dôsledku nižšej miery sebestačnosti si maloobchod v SR dováža väčší objem výrazne lacnejšieho masla priamo zo zahraničia, čím si vytvára vhodné podmienky pre uplatňovanie vyššej obchodnej príirážky.

ZÁVĚR

Slovenská a Česká republika je od roku 2004 súčasťou spoločného trhu Európskej únie. To znamená, že podnikateľské subjekty v ČR a SR sú vystavené rovnakým externým podmienkam a konkurencií z ostatných členských štátov. Napriek tomu sme v príspevku poukázali na značné rozdiely vo vývoji spotrebiteľských cien vybraných potravinárskych výrobkov v oboch krajinách. Dovoľujeme si tvrdiť, že najslabším prvkom v rámci potravinových vertikál je poľnohospodárska prvovýroba, ktorá na raste spotrebiteľských cien neprofituje. Práve naopak, znižuje sa jej podiel na maloobchodnej cene, hlavne v rámci vertikály bravčového mäsa. Hoci poľnohospodárska prvovýroba je z hľadiska početnosti podnikateľských subjektov výrazne najpočetnejšia, avšak vykazuje len minimálnu mieru koncentrovanosti. Napriek tomu z analýzy vyplynulo, že pozícia slovenských prvovýrobcov v porovnaní s českými je v rámci potravinových vertikál slabšia. Výsledky rozkladu spotrebiteľských cien poukazujú na efektívnejšiu potravinársku výrobu v ČR ako na Slovensku. Tlak obchodu, prípadne aj prvovýroby, vo väčšej miere obmedzuje výšku obchodnej marže spracovateľov v ČR a tým ich tlačí do zvyšovania efektívnosti výroby. Maloobchod využíva svoje dominantné postavenie v oboch analyzovaných krajinách. Do cenotvorby môže aktívne zasiahnuť aj štát manipuláciou so sadzbami dane z pridanej hodnoty. V tomto smere u väčšiny analyzovaných potravinárskych výrobkov došlo v sledovanom období k diametrálne rozdielnym štátnym zásahom: pokles sadzby na Slovensku a v Českej republike naopak jej zvýšenie. Vývoj maloobchodných cien dokazuje, že v stredno a dlhodobom časovom horizonte ani výrazný pokles sadzby DPH nedokáže v krajine zabezpečiť a udržať nižšiu úroveň spotrebiteľských cien. Avšak z krátkodobého hľadiska štát dokáže nižšou sadzbou DPH rýchlo a efektívne znížiť úroveň maloobchodných cien, prípadne spomaliť ich rast v porovnaní so zahraničím.

Poděkování

Táto práca bola podporovaná Vedeckou grantovou agentúrou VEGA č. 1/0768/20 Hodnotenie dopadov Programu rozvoja vidieka na ekonomiku Slovenska, Agentúrou na podporu výskumu a vývoja APVV-20-0359 Covid-19 pandémie, makroekonomický vývoj, potravinová bezpečnosť a blahobyť domácností, APVV-19-0544 Meranie, modelovanie a monitorovanie bioekonomiky a Českou vedeckou nadáciou (GACR) v rámci projektu 19-18080S.

ZDROJE

- Agrárne trhové informácie Slovenska – ATIS (2022). *Jatočné zvieratá a mäso*. Cenové prehľady. <https://www.apa.sk/index.php?navID=634>
- Brand, J. (2021). Differences in differentiation: Rising variety and markups in retail food stores. *Available at SSRN 3712513*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3712513>
- Caraher, M., & Cowburn, G. (2005). Taxing food: implications for public health nutrition. *Public health nutrition*, 8(8), 1242-1249.
- Český statistický úřad – ČSÚ (2022). *Průměrné spotřebitelské ceny potravin*. <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=31779>
- Čopáková, J. (2022). *Jatočné ošípané*. Situačná a výhľadová správa k 31.12.2021. Bratislava: MPRV SR, 2022, XXX (1), s. 27-31, ISSN 1338-5151. <https://www.mpsr.sk/situacna-a-vyhladova-sprava-jatocne-osipane/2-242-2-17830/>
- EUROSTAT (2022). HICP-monthly data (annual rate of change). <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

- Matošková, D., Gálik, J., & Jamborová, M. (2017). *Fungovanie slovenského trhu s agropotravinárskymi produktmi a špecifiká jeho ponuky*. Bratislava: NPPC-VÚEPP, 113 s., ISBN 978-80-8058-617-1
- Matošková, D., Gálik, J., & Křížová, S. (2021). *Potravinársky priemysel v kontexte zmien spotrebiteľského správania*. Bratislava: NPPC-VÚEPP, 128 s., ISBN 978-80-8058-645-4
- Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR – MPRV SR (2022). *Výsledky zberu štatistických zisťovaní od roku 2020*. <https://www.mpsr.sk/strategie-analyzy-a-prierezove-cinnosti/vysledky-zberu-statistickych-zistovani-od-2020/47-242-1526>
- Ministerstvo zemědělství – MZ ČR (2022). *Nákup a užití mléka mlékárnami*. <https://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/statistika/zemedelstvi/mleko/>
- Ministerstvo zemědělství – MZ ČR (2022a). *Přímý nákup mléka od producentů v ČR*. <https://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/statistika/zemedelstvi/mleko/>
- Morkūnas, M., Volkov, A., & Galnaitytė, A. (2019). Government or invisible hand? Who is in charge of retail food prices? Evidence from the Baltics. *Journal of International Studies*, 12(3), 147-157. doi:10.14254/2071-8330.2019/12-3/12
- Mytton, O., Gray, A., Rayner, M., & Rutter, H. (2007). Could targeted food taxes improve health? *Journal of Epidemiology & Community Health*, 61(8), 689-694.
- Nordström, J., & Thunström, L. (2011). Can targeted food taxes and subsidies improve the diet? Distributional effects among income groups. *Food Policy*, 36(2), 259-271.
- Poterba, J. M. (1996). Retail price reactions to changes in state and local sales taxes. *National Tax Journal*, 165-176.
- Repka, M. (2022). *Mlieko*. Komoditná situačná a výhľadová správa k 31.12.2021. Bratislava: MPRV SR, 2022, XXVIII (1), s. 16-32, ISSN 1338-4848. <https://www.mpsr.sk/situacna-a-vyhledova-sprava-mlieko/2-242-2-17827/>
- Romani, A. Q., Lund, R. L., & Mikkelsen, B. E. (2018). Does removal of the VAT on fruit and vegetables increase sale—results from a price manipulation intervention on food sales in a Danish retailer. *Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*.
- Státní zemědělský intervenční fond – SZIF (2022). *Bulletiny pro hovězí a vepřové maso*. Tržní informační systém. <https://www.szif.cz/cs/zpravy-o-trhu?cdr=03&year=2022&ino=0>
- Steenhuis, I. H., Waterlander, W. E., & De Mul, A. (2011). Consumer food choices: the role of price and pricing strategies. *Public health nutrition*, 14(12), 2220-2226
- Štatistický úrad SR – ŠÚ SR (2022). *Priemerné spotrebiteľské ceny vybraných výrobkov*. http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SLOVSTAT/sp2042ms/v_sp2042ms_00_00_00_sk
- Vališ, L. (2021). *Prasata a vepřové maso*. Situační a výhľadová zpráva. Praha: MZ ČR, 2021, s. 8-9, ISBN 978-80-7434-613-2. <https://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/zivocisna-vyroba/zivocisne-komodity/prasata/situacni-a-vyhledove-zpravy/situacni-a-vyhledova-zprava-prasata-2021.html>
- Veselá, Z. (2020). *Mléko*. Situační a výhľadová zpráva. Praha: MZ ČR, 2020, s. 63-72, ISBN 978-80-7434-580-7. <https://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/zivocisna-vyroba/zivocisne-komodity/mleko-a-mlece-vyroby/situacni-a-vyhledove-zpravy/mleko-2020.html>
- Zákon č. 235/2004 Sb. o dani z pridané hodnoty v znení neskorších predpisov. <https://www.epi.sk/zzcr/2004-235/znenie-20220701/casove-verzie>
- Zákon č. 222/2004 Z.z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov. <https://www.epi.sk/zz/2004-222/znenie-20220701/casove-verzie>